

ELEKTRİKLİ SÜPÜRGE: İLK YILLARDA EVE SIĞMAZDI

Elektrikli süpürge den önce 1883'te "gırgır" denilen döner fırçalı mekanik süpürge vardı. İlk ev tipi elektrikli süpürge 1907'de ABD'de icat edildi.

Elektrikli süpürge'nin atası körükle çalışırdı

Ülkemizde 1960'larda gırgır adıyla üretilmeye başlanan döner fırçalı mekanik halı süpürge'sinin mucidi M. R. Bissell, süpürge'nin patentini 1876'da ABD'de aldı. Süpürge'yi geliştirip 1883'te ABD'de satış sundu. Ucuz ve çok kullanışlı olan bu halı süpürge'si, kısa sürede tüm dünyaya yayıldı. Süpürge'nin tanınmasında, Charlie Chaplin'in bir sinema filminde süpürge'yi kullanırken görünmesinin etkili olduğu söylenir. Halıdaki tozları vakum yaparak çeken ilk süpürge'nin patenti, 1860'ta ABD'de alındı ama süpürge yıllar sonra piyasaya çıkabildi. Süpürgede, gırgırdaki gibi döner fırçalar ve bir de hava çekmek için elle çekilip itilerek çalışan körük vardı. İlk kez benzinli motorla çalışan ve mobilyaların üzerindeki tozu basınçlı hava üfleyerek temizleyen süpürge ABD'de mucit J. S. Thurman tarafından yapıldı. Süpürge'nin hava üfleyerek uzaklaştırdığı toz, özel bir kaptan toplanırdı. Benzinli süpürge'nin patentini 1899'da alan Thurman, çok büyük olan süpürge'yi at arabasına monte etti. Süpürge'nin hortumunu pencereden sokarak 4 dolara evleri temizlerdi.

Elle çalışan vakum pompasıyla toz çeken süpürge 1910

Vakumlu süpürge, İngiltere Kralı VII. Edward'ın huzurunda çalıştırıldı

İngiliz mucit H. Booth, ABD'de yapılan hava üflemeli süpürge'yi Londra'da halka tanıtılırken görmüştü. Süpürge'nin, tozları basınçlı havayla bir kabın içine üflerken çevreye toz saçtığını fark etti. Aynı sistemi tersine çalıştırıp süpürge'nin vakum yaparak tozları çekmesinin daha iyi olabileceğini düşündü. İnce dokunmuş bir kumaş da filtre olarak kullanıp halı ve mobilyadaki tozları toplamaya karar verdi. Makinesini yapmadan önce basit bir deneme yaptı. Cebindeki kumaş mendil maske gibi ağzının üzerine yerleştirdi ve tozlu bir sandalyedeki tozu birkaç kez içine çekti. Mendil çevirdiğinde tozların mendilde

toplandığını görünce ilk vakumlu süpürgeyi tasarladı. Benzinli motorla çalışan vakumlu süpürgeyi, 1901'de üretip sokaklarda halı süpürme gösterileri yaparak makinesini tanıttı. At arabasına monte ettiği vakumlu süpürgeyle ücret karşılığında evleri süpürmeye başladı. Süpürgenin başarısını, Lord Chamberlain de duymuştu. Chamberlain, süpürgenin mucidine mektup yazarak Buckingham Sarayı'nda bir halı süpürme gösterisi yapmasını istedi. Gösteri, 25 Ekim 1901'de sarayda İngiltere Kralı VII. Edward'ın huzurunda yapıldı. Kral süpürgeyi beğenince, saraya vakumlu bir süpürge monte edildi. Ardından bazı büyük binalara da benzinle çalışan vakumlu süpürgeler monte edildi.

Vakumlu süpürgeyle evleri ücret karşılığında temizleyen araç (İngiltere-1910)

İlk ev tipi portatif elektrikli süpürge, 1907'de ABD'de icat edildi

Tozları vakumla çeken ilk ev tipi süpürgeler elektrikli değildi. O dönemin benzinli ve elektrikli motorları çok büyük olduğu için evlere sığmazdı. Ev tipi süpürgelerin elle çalışan pompalarıyla vakum yapılırdı. Bir elle, süpürge ileri geri hareket ettirilirken diğer elle pompanın kolunu itip çekmek gerekirdi. Kullanımı zor olan bu süpürgelerin yerini, 1900'lerin başında küçük motorlu hafif elektrikli süpürgeler almaya başladı. ABD ve Avrupa'da çok sayıda ev tipi elektrikli süpürge ortaya çıktı. Hafif ve kullanışlı ilk süpürge, 1907'de ABD'de J. Spangler tarafından icat edildi. Süpürgenin ön kısmında döner fırçalar vardı ve küçük bir elektrikli pompa da havayı çekiyordu. İlk modelde filtre olarak bir yastık kılıfı kullanılmıştı. Süpürgenin mucidi bir fabrika kuracak maddi olanağa sahip olmadığı için patentini W. Hoover'e sattı. Hoover, süpürgeyi sağlam ve kolay kullanılabilir hale getirip satışa sundu. Bez yerine kağıt torba kullanarak filtre temizleme sorununa son verdi. Hoover kısa sürede en çok satan elektrikli süpürge üreticilerinden biri oldu. Danimarka'da 1910'da satışa sunulan elektrikli süpürge, daha sonra Nilfisk adıyla tanınmış bir marka oldu. İsveç'te 1910'da Lux adıyla satışa sunulan elektrikli süpürge çok hafif ve sağlamdı. Firma daha sonra Elektrolux adını aldı ve tanınmış süpürge üreticilerinden biri oldu.

**Ev tipi ilk elektrikli
süpürgelerden biri (1908)**

Modern elektrikli süpürgeler

Günümüzde farklı amaçlar için tasarlanmış çeşitli elektrikli süpürgeler vardır. Büyük evler için merkezi elektrikli süpürge sistemi kurulmaktadır. Bu sistem genellikle inşaat aşamasında kurulur. Bodrum kata monte edilen güçlü bir süpürge hortumunun hava emiş ağzına bağlı plastik borular ve elektrik kabloları evin her odasına duvarların içinden döşenir. Odaların duvarlarında, elektrik prizini andıran kapaklı soketler bulunur. Temizlik yapılırken soketin kapağı açılıp süpürge hortumunu sokete yerleştirilince bodrumdaki süpürge çalışmaya başlar. Hortuma gerekli uçlar takılarak temizlik yapılır. Bazı sistemlerde hortumlar da duvarın içinde saklıdır ve hortum dışarı çekilince süpürge çalışır. Bu sistem, büyük evlerde elektrikli süpürge katlar arasında taşınmasına gerek bırakmaz ve süpürge bodrumda çalıştığı için gürültü olmaz. El tipi ve iş yerleri için sırtta taşınan modeller de vardır. Islak kuru modeller ise gerektiğinde, özel temizlik sıvısıyla yeri paspaslayıp ardından vakumla sıvıları çeker. Tekerleksiz modeller 1960'larda ortaya çıktı ancak çok yaygınlaşmadı. Bu modeller, süpürge hortumunun altından hava üfleyerek makinenin hovercraft gibi hava yastığı üzerinde hareket etmesini sağlar. Robot süpürgeler, gelişen elektronik ve yazılım teknolojileri yardımıyla çok gelişti. Robot süpürge, çevresini lazerle tarayıp tanır ve mobilyalara dokunmadan odayı süpürüp geri dönerek kendisini şarj sistemine bağlar. Mobilyaların yeri değişince bunu algılayan süpürge, kaldırılan

mobilyanın yerini hemen temizler. Odada yatan bir ev hayvanı varsa hayvan odadan çıkınca onun kalktığı yeri süpürüp yerine döner.

Elektrik süpürgesi en çok satılan elektrikli ev aletlerinden biridir. Robot süpürgeler, ilerde süpürme ve paspas işlerini insana ihtiyaç kalmadan yapacak.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü

Tarihte bugün
26 Aralık 1898: Madam Curie ve Pierre Curie,
Radyum elementini bulduklarını açıkladı